

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Arenen lausunto hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 ja 16 § muuttamisesta

HE 132/2024 vp

- Arene katsoo, että ehdotuksella helpotetaan vain hetkellisesti sosiaalipalveluiden työntekijäpulaa, mutta pitkässä juoksussa se ei ratkaiset pulaa sosiaalityöntekijöistä. Lakiehdotus tekee alan kelpoisuussääntelystä epäselvää ja luo koulutuspolkujen näkökulmasta epätarkoituksenmukaisia rakenteita. Osaajapulan ratkaisu vaatii esitettyjä suurempia muutoksia kelpoisuusehtoihin, työolosuhteisiin, palkkaukseen ja koulutusmääriin.
- Esitetty kelpoisuusehtojen muutos on koulutusjärjestelmän näkökulmasta epätarkoituksenmukainen ja johtaa ylipitkiin ja vaikeasti hahmottuviin koulutuspolkuihin. Kelpoisuusehtojen muutos esitetyllä tavalla luo tilapäisiin sosiaalityöntekijän tehtäviin kelpoisten henkilöiden ryhmän, joiden ei ole mahdollista saavuttaa vakinaista sosiaalityöntekijän virkaa elleivät he suorita uutta tutkintoa. Esimerkiksi tilapäisen sosiaalityöntekijän tehtäviin kelpoisten sosionomien on suoritettava maisterin tutkinto ja yliopiston edellyttämät siltaopinnot saavuttaakseen täyden kelpoisuuden sosiaalityöntekijän tehtäviin.
- Arene katsoo, että sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien roolitusta ja tehtävänkuvia on tarpeellista tarkastella ammattihenkilölain uudistuksen yhteydessä. Muutos tulee kuitenkin tehdä osaamisperusteisesti ja työelämän tarpeista käsin.
- Lainsäädäntöä tulisi kehittää siten, että ammattikorkeakoulujen sosiaalialan tutkinnon suorittaneiden henkilöiden olisi nykyistä helpompi saavuttaa sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Tämä edellyttää kelpoisuusehtojen muuttamista siten, että kelpoisuusehdot tunnistavat sosionomikoulutuksen tuottaman osaamisen ja edellyttävät siten sosionomeilta nykyistä lyhyempää jatkokoulutusta sosiaalityöntekijän kelpoisuuden saavuttamiseksi.
- Sosiaalityössä olevat ongelmat, työvoimapula mukaan luettuna, ovat niin syviä, että ala tarvitsee selvästi uudenlaista osaamista tutkinnon suorittaneilta sekä uudenlaista tutkimus- ja kehittämistyötä. Vain ammattikorkeakoulut voisivat tarjota täysin uudenlaista näkökulmaa ja ratkaisuja olemassa oleviin ongelmiin.

Hyvinvointialueilla on tällä hetkellä merkittäviä haasteita saada riittävästi kelpoisia henkilöitä sosiaalityöntekijöiden tehtäviin. Lakiesityksen tarkoituksena on helpottaa hyvinvointialueiden tilannetta ja mahdollistaa yhteiskuntatieteellisen alan korkeakoulututkinnon tai sosiaali- ja terveysalan soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden työskentelyn määräaikaisesti sosiaalityöntekijän tehtävässä tietyin ehdoin. Ammattikorkeakoulutettujen osalta muutos koskisi sosionomi, geronomin ja kuntoutuksen ohjaajan tutkinnon suorittaneita henkilöitä, jotka täyttäisivät myös muut laissa edellytetyt kelpoisuusehdot. Arene katsoo, että ehdotus helpottaa jossain määrin sosiaalipalveluiden työntekijäpulaa, mutta pitkässä juoksussa se ei ratkaiset pulaa sosiaalityöntekijöistä. Lakiehdotus tekee alan kelpoisuussääntelystä osin sekavaa ja luo koulutuspolkujen näkökulmasta epätarkoituksenmukaisia rakenteita.

Esitys ei olennaisesti helpota sosionomien, geronomien tai kuntoutuksen ohjaajan tutkinnon suorittaneiden työmarkkina-asemaa, vaan lakiesitys helpottaa lähinnä muiden yhteiskuntatieteellisen yliopistollisen korkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden palkkaamiseen tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävään. Esimerkiksi sosiaalipsykologian tai sosiaalipolitiikan pääaineopiskelijat ovat voineet varsin helposti sisällyttää laissa esitetyt sosiaalityön perus- ja aineopinnot tutkintoonsa jo tutkintokoulutuksen aikana. Sosionomit eivät yleensä voi sisällyttää sosiaalityön opintoja tutkintoonsa, sillä opinnot ei ole tarjolla ammattikorkeakouluissa. Nämä opinnot suoritetaan usein vasta opintojen jälkeen avoimen yliopiston opintoina.

Kelpoisuusehtojen muutos esitetyllä tavalla luo tilapäisiin sosiaalityöntekijän tehtäviin kelpoisten henkilöiden ryhmän, jonka on käytännössä suoritettava koko sosiaalityön kandidaatin ja maisterin tutkinto saavuttaakseen täyden kelpoisuuden sosiaalityöntekijän tehtäviin. Vaikka yliopistot ovat viime vuosina kehittäneet sosionomeille polkuja sosiaalityöntekijän kelpoisuuteen tähtääviin VTM/YTM opintoihin, pitää sosionomin edelleen lain mukaan suorittaa pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. Pahimmassa tapauksessa esitetty laki johtaa tilanteeseen, jossa avoimessa yliopistossa sosiaalityön perus- ja aineopinnot suorittaneista sosionomeista syntyy jatkuviissa tilapäisissä työsuhteissa sosiaalityöntekijöinä toimiva ryhmä ilman mahdollisuutta saavuttaa pysyvää sosiaalityöntekijän virkaa. Määräaikaisten työsuhteiden määrää lisää hallituksen esitykseen lausuntokierroksen jälkeen lisätty momentti, jonka mukaan vuoden määräaikaisuus voidaan tietyissä tapauksissa venyttää vuodella, jos se on välttämätöntä asiakasturvallisuuden ja palveluiden saatavuuden tai jatkuvuuden kannalta taikka muusta erityisestä syystä.

Sosiaalityöntekijän kelpoisuusehtoja tulisi kehittää siten, että sosiaalialan AMK-tutkinnon suorittaneiden henkilöiden olisi nykyistä helpompaa saavuttaa sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Tämä edellyttää kelpoisuusehtojen muuttamista siten, että kelpoisuusehdot tunnistavat ammattikorkeakoulutuksen tuottaman osaamisen nykyistä paremmin, ja edellyttävät siten sosionomeilta nykyistä lyhyempää jatkokoulutusta sosiaalityöntekijän kelpoisuuteen. Kelpoisuuden saavuttamiseksi tulisi riittää esimerkiksi sosiaalityön syventävien opintojen ja ylemmän sosiaalialan korkeakoulututkinnon suorittaminen ilman siltaopintoja.

Lakiesityksessä jää myös epäselväksi se, millainen rooli tilapäisesti sosiaalityöntekijöinä toimivilla henkilöillä olisi uuden lain myötä, sillä laki joka tapauksessa rajoittaisi selkeästi näiden henkilöiden mahdollisuuksia toimia itsenäisesti sosiaalityöntekijän tehtävässä. Tilapäiset sosiaalityöntekijät olisivat siis uusi, kolmas ryhmä sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien rinnalla sosiaalityön kentällä, mikä muuttaisi nykyistä sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välistä työnjakoa. Ensisijaisesti tulisikin tarkastella alan olemassa olevien ammattiryhmien työnjakoa ja roolituksia ennen kelpoisuuksien laajempaa muuttamista.

Lakiesityksen vaihtoehtoja koskevassa osiossa on pohdittu sosiaalihuollon ja lastensuojelun tehtävä-rakenteen ja työnjaon uudistamisesta siten, että sosionomien tehtävänalaa laajennettaisiin jo nyky-lainsäädännön puitteissa. Arene pitää perusteltuna pohtia nykyisten sosiaalialan ammattiryhmien tehtäviä uudelleen. Tarkastelussa tulisi miettiä myös sosiaalialan YAMK-tutkinnon suorittaneiden henkilöiden tehtävien laajentamista ja mahdollistaa ammattikorkeakouluille oikeus kouluttaa nyky-lainsäädännön mukaisia kelpoisia sosiaalityöntekijöitä. Sosiaalityössä olevat ongelmat, työvoimapula mukaan

luettuna, ovat niin syviä, että ala tarvitsee selvästi uudenlaista osaamista tutkinnon suorittaneilta sekä uudenlaista tutkimus- ja kehittämistyötä. Vain ammattikorkeakoulut voisivat tarjota täysin uudenlaista näkökulmaa ja ratkaisuja olemassa oleviin ongelmiin.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Konkola
puheenjohtaja

Ida Mielityinen
toiminnanjohtaja